

Frågan om en kurs i mindfulness och qigong är en sådan fritidsaktivitet som undantas från ångerrätten (2 kap. 11 § första stycket 12 distansavtalslagen). Också fråga om avbeställning av påbörjad tjänst (analog tillämpning av 42 § konsumenttjänstlagen).

Beslut 2018-02-07; 2017-04862

EC begärde återbetalning med 4 000 kr.

I sin anmälan till nämnden uppgav han följande. Den 16 december 2016 bokade han en kurs i mindfulness och qigong till ett pris om 9 500 kr. Kursen omfattade tolv tillfällen om sex timmar vardera. Redan vid det första kurstillfället, i mars 2017, visade det sig att kursen inte var seriös. Han ångrade därför kursen, men företaget hävdade att han inte hade rätt att få tillbaka ansökningsavgiften om 4 000 kr. Det framgick inte någon information om ångerrätt på företagets hemsida. Ansökningsavgiften är dessutom oskäligt hög. Företaget ska i vart fall betala tillbaka 3 208 kr, motsvarande ansökningsavgiften minskad med en tolfedel av kursavgiften.

Företaget motsatte sig kravet.

I sitt svar till nämnden uppgav företaget följande. Ansökningsavgiften är en garant för att företaget ska kunna driva kurser med en viss ekonomisk försäkras. Det stod klart och tydligt på företagets hemsida att ansökningsavgiften om 4 000 kr inte betalades tillbaka, vilket också stämmer överens med sedvana inom branschen. Antalet deltagare i kursen var begränsat. Kursen blev inte fulltecknad då det fanns en plats kvar. Det fanns därför inte någon reservlista och det gjordes inte något försök att sätta in en annan deltagare. Företaget besparades inga kostnader med anledning av EC:s avhopp, utan förlorade intäkter.

Allmänna reklamationsnämnden gjorde följande bedömning.

Har EC ångerrätt?

Avtalet mellan parterna har träffats via internet. Därmed är lagen om distansavtal och avtal utanför affärslokaler (distansavtalslagen) tillämplig på avtalet. En konsument har enligt lagen rätt att frånträda (ångra) ett distansavtal om köp av en vara eller tjänst genom att lämna ett meddelande om detta till säljföretaget. Vid köp av en vara har konsumenten rätt att säga upp avtalet inom 14 dagar från leveransen av varan, medan motsvarande ångerfrist för köp av tjänst gäller från den dag då avtalet ingicks (2 kap. 10 och 12 §§ distansavtalslagen).

Ångerrätten gäller inte för avtal som avser kulturevenemang, idrottsevenemang eller någon annan liknande fritidsaktivitet om näringsidkaren ska tillhandahålla tjänsten på en bestämd dag eller under en bestämd tidsperiod (2 kap. 11 § första stycket 12 distansavtalslagen). Eftersom det av utredningen i ärendet framgår att den aktuella kursen skulle hållas på vissa bestämda dagar under en bestämd tidsperiod har nämnden att ta ställning till om kursen kan anses utgöra en sådan fritidsaktivitet som omfattas av undantagsbestämmelsen.

Bestämmelserna i 2014 års distansavtalslag bygger på direktiv 2011/83/EU. Bestämmelsen i 2 kap. 11 § första stycket 12 motsvarar artikel 16 l) i direktivet. Det är dock inte fråga om någon ny bestämmelse, utan en liknande infördes i direktivet 1997/7/EG, som genomfördes i svensk rätt genom lagen (2000:274) om konsumentskydd vid distansavtal och hemförsäljningsavtal (se 7 § första stycket 4 i den lagen).

Enligt artikel 3.2 i 1997 års EG-direktiv skulle konsumenten sakna ångerrätt vid avtal om tillhandahållande av tjänster såsom inkvartering, transport, serviceverksamhet eller fritidsverksamhet, om tjänsten skulle tillhandahållas på en bestämd dag eller en bestämd tidsperiod.

Enligt skäl 49 i 2011 års EU-direktiv kan en ångerrätt vara olämplig på grund av varans eller tjänstens art bl.a. vid tjänster där ingåendet av avtal innebär att kapacitet reserveras som näringsidkaren kan få svårt att fylla om ångerrätt utövas. Detta sägs vara fallet t.ex. vid bokning av hotell och fritidshus samt vid kulturella evenemang och sportevenemang.

Artikel 16 i 2011 års direktiv anger att medlemsstaterna inte får tillåta ångerrätt vid tillhandahållande av logi för andra ändamål än permanent boende, varutransport, tjänster som avser biluthyrning, catering eller tjänster som avser fritidsverksamhet när det i avtalet anges att tjänsterna ska tillhandahållas en bestämd dag eller under en bestämd tidsperiod. Att medlemsstaterna ”inte får” medge ångerrätt i angivna fall kan inte anses vara ändrat genom artikel 25 om att direktivet är på visst sätt tvingande till konsumenternas förmån.

EU-domstolen har i en dom den 10 mars 2005 i målet C-336/03 uttalat att valet av begreppet ”fritidsverksamhet” (och alltså inte t.ex. ”fritidsevenemang”) innebär att lagstiftaren valt att från ångerrätten undanta alla fritidsaktiviteter oavsett omfattning, utom sådana avtal som inte ska verkställas ett visst datum eller under en viss period.

I proposition 1999/2000:89 avseende 2000 års distansavtalslag uttalas att begreppet fritidsaktivitet i artikel 3.2 EG-direktivet kan inbegripa olika kulturevenemang och idrotts-evenemang. Undantaget exemplifieras med distansavtal om köp av biljetter till opera-föreställningar och fotbollsmatcher (s. 82). 2005 års distansavtalslag innebar ingen ändring i sak när det gällde undantagets omfattning och innebörd (prop. 2004/05:89 s. 128).

I proposition 2013/14: 15 avseende 2014 års distansavtalslag anges i författningskommentaren till 2 kap. 11 § punkt 12 distansavtalslagen (s. 90) att tjänster, som avser kulturevenemang och idrottsevenemang eller någon annan liknande fritidsaktivitet, liksom tidigare undantas från ångerrätten. Som ett exempel på fritidsaktivitet anges att konsumenten utövar en sport.

Nämnden har i ett tidigare avgörande i ärende 2011-5317 i förstärkt sammansättning ansett att ordalydelsen av och syftet med undantagsbestämmelsen ger vid handen att undantaget gäller fritidsaktiviteter av viss omfattning, där avbokningar typiskt sett skulle kunna drabba näringsidkaren oproportionerligt hårt. Många gånger kan det röra sig om avtal där näringsidkaren har ingått avtal med andra näringsidkare för att kunna fullgöra avtalet med konsumenten. Varje slags avtal om en fritidsaktivitet omfattas alltså inte av undantaget. Nämnden uttalade vidare att avgörande vid bedömningen borde vara omständigheter som evenemangets omfattning och storlek och, typiskt sett, de ekonomiska konsekvenserna för näringsidkaren av att

konsumenten har möjlighet att ångra och avboka sitt deltagande. – Nämnden noterar nu att det var fråga om huruvida en förmedlare av en anmälan till New York Marathon skulle bli återbetalningsskyldig även om förmedlaren inte skulle ha möjlighet att återfå beloppet från arrangören; förmedlaren skulle därmed inte hamna i samma läge som om avtalet inte hade ingåtts med konsumenten utan drabbas av en förlust utöver det egna arbete som förmedlaren lagt ner i ärendet. En återbetalning skulle alltså drabba förmedlaren ovanligt hårt. Slutsatsen blev att anmälaren saknade ångerrätt.

Nämnden har vidare i ärende 2011-6203, likaledes i förstärkt sammansättning, rörande ett avtal om att köra sportbil upprepat de principiella avsnitten i 2011 års avgörande men kommit till slutsatsen att det avtalet inte var av sådant slag att det omfattades av undantaget från ångerrätten.

Marknadsdomstolen har behandlat ångerrätten vid en danskurs (2016:13). Domstolen uttalade att bestämmelsen i distansavtalslagen ska tillämpas på aktiviteter där utövande av en ångerrätt typiskt sett skulle drabba näringsidkaren ekonomiskt på ett sätt som inte står i proportion till betydelsen av ångerrätten för konsumenterna. Marknadsdomstolen fann därför att det i målet aktuella avtalet om danskurs inte omfattades av undantaget från ångerrätt.

Nämnden gör nu följande bedömning.

I EU-direktiven undantas alla tjänster avseende fritidsaktivitet. EU-domstolen har år 2005 tolkat undantaget så att det avser all fritidsaktivitet oavsett omfattning. Även om motivet till undantaget är att arrangören kan få svårt att fylla reserverad kapacitet om en konsument utövar ångerrätt, finns ingen sådan kvalificering med i artikel 3.2 år 1997 eller artikel 16 år 2011. Omnämmandet av sportevenemang i direktivens skäl utgör bara exempel.

Mot denna bakgrund framstår det som problematiskt att inskränka undantaget till fritidsaktiviteter där en ångerrätt typiskt sett skulle drabba näringsidkaren oproportionerligt hårt. Ett sådant undantag är inte heller lättillämpat, allra minst för konsumenter och konsumentvägledare, fastän det är fråga om massavtal som bör kunna lösas utanför domstol. Det skulle vara något enklare att ta fasta på ordet ”liknande” framför fritidsaktivitet i distansavtalslagen och bedöma om fritidsaktiviteten liknar ett kultur- eller idrottsevenemang. Den i detta ärende aktuella kursen liknar inte ett kultur- eller idrottsevenemang. Med en sådan tolkning av distansavtalslagen skulle ångerrätt föreligga i ärendet. Ett sådant resultat skulle inte strida mot utgången i nämndens avgörande 2012 (ett idrottsevenemang: ingen ångerrätt) eller mot utgången i Marknadsdomstolens dom 2016 (en danskurs som inte liknar ett kultur- eller idrottsevenemang: ångerrätt).

Begreppet ”liknande fritidsaktivitet” i distansavtalslagen har emellertid ingen motsvarighet i något EU-direktiv, och denna restriktion har såvitt känt inte införts av något annat EU-land. Den svenska lagen ska tolkas EU-konformt (se t.ex. EU-domstolens avgörande D-441/14, AJOS, punkterna 29–37), särskilt som medlemsstaterna ”inte får” medge ångerrätt i de fall som anges artikel 16 i 2011 års direktiv. Eftersom en anmälan till en tidsbestämd konstresa liksom anmälan till ett tidsbestämt idrottsevenemang som åskådare eller med eget deltagande är undantagen från ångerrätt enligt såväl direktivet som distansavtalslagen, kan man fråga sig

varför en anmälan till en tidsbestämd yogakurs, navigationskurs, fågelskådarkurs eller snickerikurs skulle vara möjlig att ångra. Konsumenten har ändå möjlighet att avbeställa tjänsten enligt 42 § konsumenttjänstlagen tills tjänsten har slutförts, så som den bestämmelsen kommit att tillämpas analogt av Högsta domstolen och ARN, varvid de ekonomiska effekterna i det enskilda fallet för näringsidkaren och konsumenten kan beaktas.

På grund av det anförda finner nämnden – trots ordet ”liknande” i distansavtalslagen – att alla avtal om tjänster avseende fritidsverksamhet som ska genomföras vid en viss tidpunkt eller tidsperiod är undantagna från ångerrätt (se också Anne Kutteneuler, Distansavtalslagen [1 november 2017, Zeteo], kommentaren till 2 kap. 11 §).

Med hänsyn till det ovan anförda anser nämnden att den aktuella kursen utgör en sådan fritidsaktivitet som omfattas av undantaget i 2 kap. 11 § distansavtalslagen. EC har därför inte haft rätt att ångra sitt deltagande i kursen.

Har EC rätt att häva avtalet och återfå hela kursavgiften?

EC har påstått att kursen inte var seriös. Det finns dock inte underlag för att bedöma att företaget gjort sig skyldigt till sådant avtalsbrott att han kunnat häva avtalet och kräva återbetalning av allt vad han betalt (4 000 kr).

Har EC rätt att avbeställa kursen?

EC:s begäran att få ångra avtalet kan även tolkas såsom en avbeställning av tjänsten. Nämnden har därför att ta ställning till är om EC haft rätt att avbeställa kursen och på den grunden få tillbaka hela eller en del av ansökningsavgiften.

Av utredningen i ärendet framgår att det fanns information på företagets websida om att företaget inte betalade tillbaka ansökningsavgiften. Eftersom EC inte har förnekat att han varit införstådd med dessa villkor innan han anmälde sig till kursen, får villkoren anses vara en del av parternas avtal.

Nämnden har i flera ärenden ansett att en konsument har rätt att avbeställa en kurs med stöd av 42 § konsumenttjänstlagen även om denna lag inte är direkt tillämplig på kurser, se Högsta domstolens dom i rättsfallet NJA 2002 s. 644. Avtalsvillkor som strider mot 42 § konsumenttjänstlagen anses oskäligen enligt 36 § avtalslagen och är därför ogiltiga (jfr prop. 1984/85:110 s. 142). Det får till följd att rättsförhållandet ska avvecklas på det sätt som anges i 42 § konsumenttjänstlagen.

Enligt 42 § konsumenttjänstlagen har företaget vid avbeställning rätt till ersättning för den del av tjänsten som företaget redan har utfört. Det är ostridigt att EC deltagit på första kurstillfället. Kursen kostade 9 500 kr och innehöll tolv kurstillfällen. Företaget har därmed rätt till ersättning med ett belopp som motsvarar priset för ett kurstillfälle, dvs. 792 kr.

Företaget har vidare rätt till ersättning för arbete som måste utföras trots avbeställningen. Företaget har inte påstått att något sådant arbete varit aktuellt.

Slutligen har företaget rätt till ersättning för förluster till följd av kostnader för den återstående delen av tjänsten samt ersättning för förluster i övrigt på grund av att näringsidkaren har underlåtit att ta på sig annat arbete eller på annat sätt har inrättat sig efter uppdraget. Företaget har inte påstått att det haft särskilda kostnader för EC för de återstående kursstillfällena. Inte heller har det visats att företaget har underlåtit att ta på sig annat arbete eller på annat sätt inrättat sig efter EC:s uppdrag, t.ex. genom att avvisa andra kunder eller genom att ha låtit EC:s deltagaravgift bli avgörande för att ge kursen. Företaget har därför inte heller rätt till ersättning för förlust i övrigt.

EC har därmed rätt till återbetalning av ansökningsavgiften minskad med ett belopp som motsvarar priset för ett kurstillfälle.